

**Magdalena
Danek**

**Komunikowanie
publiczno-polityczne
na poziomie regionalnym
w świetle koncepcji
społeczeństwa sieci**

**Komunikowanie publiczno-polityczne
na poziomie regionalnym
w świetle koncepcji społeczeństwa sieci**

Magdalena Danek

**Komunikowanie publiczno-polityczne
na poziomie regionalnym
w świetle koncepcji społeczeństwa sieci**

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

Kraków 2025

Magdalena Danek
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
<https://orcid.org/0000-0002-0894-1310>
✉ magdalena.danek@alumni.uj.edu.pl

© Copyright by Magdalena Danek and Księgarnia Akademicka, 2025

Recenzent
prof. dr hab. Katarzyna Pokorna-Ignatowicz

Opracowanie redakcyjne
Weronika Lachowicz

Projekt okładki
Marta Jaszczuk

Skład
Lesław Sławiński

978-83-8368-305-8 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788383683058>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Spis treści

Podziękowania	7
Wprowadzenie	9
1. Media w dobie rozwoju nowych technologii	13
1.1. Nowe media – ujęcia definicyjne	13
1.2. Nowe media – między ciągłością a zmianą	27
1.3. Społeczno-polityczne korzenie internetu	31
1.4. Media społecznościowe – wyraz nowego podejścia do korzystania z internetu	37
1.5. Rozwój i zasięg serwisów społecznościowych	47
2. Społeczny i polityczny wymiar przemian technicznych	55
2.1. Relacje między techniką a społeczeństwem	55
2.2. Społeczeństwo informacyjne	62
2.3. Społeczeństwo sieci	68
2.3.1. Geneza i teoretyczne umiejscowienie pojęcia	68
2.3.2. Wymiar strukturalny społeczeństwa sieci	72
2.3.3. Media i polityka w społeczeństwie sieci	76
3. Demokracja i komunikowanie publiczno-polityczne w dobie nowych mediów	85
3.1. Modele demokracji wobec rozwoju nowych mediów – aspekt pojęciowy	85
3.2. Między przestrzenią obywatelskiego zaangażowania a Panoptikonem i kakofonią	93
3.3. Media społecznościowe wobec koncepcji sfery publicznej	103
3.4. Komunikowanie publiczno-polityczne w nowych mediach	118
3.5. Wykorzystanie mediów społecznościowych na poziomie samorządowym	128
3.5.1. Samorząd województwa jako efekt drugiego etapu reformy samorządowej	128
3.5.2. Komunikowanie publiczno-polityczne na poziomie samorządowym	132

4. Metodologia badań	141
4.1. Cel badań	141
4.2. Obszary analizy, hipotezy i techniki badawcze	143
5. Komunikowanie publiczno-polityczne na poziomie regionalnym w świetle koncepcji społeczeństwa sieci. Wyniki badań	167
5.1. Węzły. Komunikowanie publiczno-polityczne samorządów województw – wykorzystywane narzędzia	167
5.2. Węzły. Charakterystyka kont samorządów województw w mediach społecznościowych	172
5.3. Węzły. Profesjonalizacja komunikacji samorządów województw	187
5.4. Węzły. Wskaźnik transparentności i użyteczności (Wut) profili samorządów	207
5.5. Węzły. Perspektywa odbiorców – zainteresowanie i aktywność	212
5.6. Powiązania. Intensywność interakcji na profilach samorządów	224
5.7. Przepływy. Warstwa treściowa komunikacji samorządów	240
5.8. Przepływy. Perspektywa odbiorców – ocena treści	257
6. Podsumowanie zrealizowanych badań, wnioski i rekomendacje	269
6.1. Aspekt instytucjonalny	269
6.2. Aspekt obywatelski	272
6.3. Aspekt systemowy	275
Aneksy	281
Bibliografia	293
Wykaz materiału ilustracyjnego	307
Summary	313
Streszczenie	314
Indeks osób	315

Podziękowania

„Żaden człowiek nie jest samotną wyspą;
każdy stanowi część kontynentu, część lądu”

John Donne

Droga do powstania tej książki wiodła przez lata badań, rozmów i spotkań, które pomogły nadać kształt mojej naukowej ciekawości w zakresie komunikacji władzy z obywatelami. Pragnę wyrazić wdzięczność wszystkim, którzy towarzyszyli mi w tej badawczej podróży aż do ukończenia rozprawy doktorskiej, będącej podstawą niniejszej monografii.

Szczególne podziękowania kieruję do mojej promotorki, dr hab. Moniki Ślufińskiej, prof. UJ, za nieocenione wsparcie merytoryczne – a przede wszystkim mentalne – za życzliwość, cierpliwość i inspirujące wskazówki, które towarzyszyły mi na każdym etapie tej pracy. Serdecznie dziękuję recenzentkom, prof. dr hab. Katarzynie Pokornej-Ignatowicz oraz dr hab. Ewie Nowak-Teter, prof. UMCS, za uważną lekturę rozprawy i cenne uwagi, które przyczyniły się do jej udoskonalenia.

Z całego serca dziękuję także Pawłowi za nieustające wsparcie, wnikliwą lekturę i pomoc w redakcji tekstu – Twój wkład był nieoceniony. Serdeczne podziękowania składam również wydawcy – za okazane zaufanie i zaangażowanie w przygotowanie tej publikacji. Moim rodzicom dziękuję za wiarę, którą we mnie pokładali, za siłę, którą mi dawali, i za wartości, które mnie ukształtowały. Najgłębsze podziękowania kieruję do mojego męża Wojtka – za codzienną obecność, zrozumienie, niewyczerpane wsparcie i uśmiech. Bez Ciebie ta droga byłaby znacznie trudniejsza.

Każda z tych osób była dla mnie częścią „kontynentu”, bez którego ta publikacja nie mogłaby powstać.

Książkę dedykuję mojemu synowi, Ludwikowi

Wprowadzenie

Wraz z powstaniem i rozwojem internetu¹ oraz bazujących na nim aplikacji, w tym mediów społecznościowych, w dyskursie – tak publicznym, jak i naukowym – można było dostrzec oczekiwania związane z szansą na uczynienie z nich narzędzi wzmacniających demokratyczne procesy i zaangażowanie polityczne obywateli. Egalitarna i interaktywna przestrzeń, oparta na wolnym dostępie do informacji i swobodnym wyrażaniu opinii, miała łagodzić kryzys demokracji przedstawicielskiej poprzez zwiększenie możliwości pozyskiwania oraz wymiany informacji pomiędzy sprawującymi władzę a obywatelami, wzmocnienie debaty publicznej, formowanie się wspólnot czy udział obywateli w podejmowaniu decyzji o publicznym znaczeniu. Podejścia te osadzono na przekonaniu, że zwiększenie dostępu obywateli do informacji jest korzystne zarówno dla samego społeczeństwa, jak i procedur demokratycznych. Rozpowszechnienie się internetowych aplikacji bazujących na idei Web 2.0 wzmocniło w szczególności nadzieje związane z dialogicznym wykorzystaniem tych narzędzi w kontekście demokratycznej deliberacji i wpływu obywateli na procesy polityczne. Oczekiwania te zostały zderzone z masowym rozprzestrzenianiem fałszywych treści i mowy nienawiści w mediach społecznościowych, jak również wykorzystywaniem tychże mediów jako kolejnej tuby propagandowej czy też kanału jednostronnego przekazu treści przez polityków i instytucje publiczne. Należy w końcu wspomnieć o występujących w obrębie samych platform ograniczeniach, które związane są z brakiem transparentności ich działań oraz wykorzystywaniem algorytmizacji treści – w szczególności tych bazujących na negatywnych emocjach – do uzyskiwania

¹ Rada Języka Polskiego przyznaje, że istnieją rozbieżności w sposobie pisowni słowa *internet*. Zapis wielką literą stosowany jest zwykle w odniesieniu do konkretnej globalnej sieci, a małą w przypadku gdy ma się na myśli medium, a nie system, który to medium „obsługuje”. Ponadto Rada stwierdziła, że „nazwa własna pierwszej (i jak się zdaje – dotychczas również jedynej) sieci – *Internet* – przekształciła się w nazwę pospolitą. Przeciętny użytkownik tego medium nie zdaje sobie bowiem sprawy, że korzysta z konkretnej sieci, która została nazwana *Internetem*”. Traktuje tę nazwę jako ogólną nazwę nowego medium – tak jak *prasę, radio czy telewizję*”. Zob. Rada Języka Polskiego, [on-line:] https://rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1032:internet- – 15 III 2021. Z racji tego, że w niniejszej pracy słowo *internet* rozumiane jest głównie w odniesieniu do medium, przyjęto jego konsekwentny zapis małą literą.

korzyści finansowych. Kwestie te unaocznily słabość jednoznacznych stanowisk ukazujących nowe media jako narzędzia o demokratyzującym potencjale, jednocześnie nie przekreślając dalszych badań w tym zakresie, które biorą pod uwagę szersze spektrum czynników.

Rozważania w obrębie tej tematyki wpisują się również w zasadniczy namysł nad siłą i kierunkiem relacji między techniką, mediami oraz społeczeństwem, w tym w jego politycznym wymiarze. Wyrażają się one w stanowiskach o na-
cechowaniu deterministycznym bądź konstruktywistycznym, które kreują różne modele tych stosunków, w szczególności w aspekcie roli człowieka w kształtowaniu techniki oraz mediów. Zostaną one przedstawione w drugim rozdziale wraz z ich oceną.

Dynamicznie zmieniające się środowisko nowych cyfrowych mediów (zarówno w wymiarze technicznym, jak i kształtujących je regulacji prawnych) oraz różnorodne konteksty ich wykorzystania utrudniają formułowanie kategorycznych stanowisk co do ich wpływu na komunikowanie w przestrzeni publicznej oraz politycznej, podobnie jak na demokrację i partycypację polityczną, niemniej tematy te stanowią istotny obszar badań. Oprócz analiz dotyczących wykorzystywania nowych mediów, w tym mediów społecznościowych, przez aktorów politycznych ważny nurt badań stanowią także projekty koncentrujące się na podmiotach administracji publicznej, w tym samorządach terytorialnych. Dlatego celem niniejszej publikacji jest próba odpowiedzi na pytanie o kształt komunikowania publiczno-politycznego prowadzonego z wykorzystaniem mediów społecznościowych na poziomie samorządowym, a konkretnie na poziomie samorządów województw. Wybór tego obszaru badań podyktowany jest zaobserwowanym mniejszym zainteresowaniem badaczy tym szczeblem samorządu, jako że dotychczasowe analizy skupiały się głównie na poziomie gmin i powiatów. Ponadto, jak wskazują badania opinii społecznej, obywatele przejawiają najmniejsze zainteresowanie działalnością samorządu województwa, w tym wyborami tego szczebla władz². Uznano więc za interesujące zbadanie, jak regionalna administracja, z którą mieszkańcy, ze względu na jej kompetencje, mają zwykle najmniejszy kontakt, wykorzystuje nowe narzędzia sieciowej komunikacji w swoich praktykach. Szczególnie istotnym zagadnieniem w kontekście niniejszego projektu badawczego, realizowanego w latach 2019-2021, będzie próba odpowiedzi na pytanie, jaki model komunikowania publiczno-politycznego jest urzeczywistniany przez samorządy województw w środowisku mediów społecznościowych, czy tworzy on przestrzeń publicznej debaty aktywi-

² CBOS, *Ranga wyborów samorządowych i zainteresowanie decyzjami władz różnych szczebli*, Komunikat z badań nr 148/2014, Warszawa 2014; CBOS, *Wybory samorządowe – znaczenie, gotowość uczestnictwa oraz zainteresowanie decyzjami władz różnych szczebli*, Komunikat z badań nr 23/2018, Warszawa 2018.

zującej mieszkańców oraz jakie może on stanowić implikacje dla lokalnej demokracji i partycypacji obywateli w życiu publicznym. Oprócz analizy wykorzystania mediów społecznościowych przez regionalną administrację w badaniu została również uwzględniona perspektywa obywateli, a więc osób, które obserwują konta samorządów województw w tychże mediach. Celem tego podejścia jest przede wszystkim próba odpowiedzi na pytanie, jak obywatele oceniają dotychczasową praktykę samorządów w tym zakresie i jakie przejawiają wobec niej oczekiwania.

Bazą teoretyczną dla przeprowadzonych badań jest koncepcja społeczeństwa sieci autorstwa Manuela Castellsa, która oferuje wieloaspektową analizę współczesnych zjawisk, będących konsekwencją coraz ściślejzego zespolenia gospodarki, mediów, polityki i społeczeństwa z usieciowioną architekturą nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Ponadto praca nawiązuje do teoretycznych rozważań z zakresu sfery publicznej, e-demokracji i komunikowania w przestrzeni publicznej i politycznej. Projekt badawczy został zrealizowany zgodnie ze światopoglądem pragmatycznym. Jego esencją jest skupienie się na praktycznych wnioskach płynących z analiz, które powinny służyć rozwiązaniu konkretnych problemów. Konsekwencją tego założenia są rekomendacje skierowane zwłaszcza pod adresem samorządów województw, które zostały sformułowane w ostatnim rozdziale na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

W celu realizacji projektu badawczego wykorzystano mieszaną strategię badawczą z triangulacyjnym wykorzystaniem metod ilościowych i jakościowych, takich jak ankieta internetowa (CAWI) skierowana do jednostek samorządu terytorialnego na poziomie wojewódzkim, analiza statystyczna obejmująca ilościową analizę zawartości kont w mediach społecznościowych prowadzonych przez samorządy województw, analiza treści postów pozyskanych z interfejsu programowania aplikacji (API) Facebooka oraz indywidualne wywiady pogłębione z osobami obserwującymi konta samorządów województw w serwisie społecznościowym Facebook. W analizie wykorzystano także autorskie wskaźniki, czyli wskaźnik responsywności (Wr), wskaźnik transparentności i użyteczności (Wut) oraz wskaźnik interaktywności użytkowników (Wi). Celem ich zastosowania była empiryczna weryfikacja zagadnień związanych z dialogicznym wykorzystaniem serwisu społecznościowego Facebook oraz stopniem, w jakim prowadzone na nim konta mogą być dla odbiorców jasnym i czytelnym źródłem informacji o regionalnym samorządzie. W części teoretycznej publikacji wykorzystano natomiast analizę danych zastanych oraz krytyczną analizę literatury. W realizowanych badaniach bazowano na metodologicznym podejściu opartym na funkcjonalizmie, czego wyrazem jest próba wskazania znaczenia mediów społecznościowych i roli, jaką pełnią one, zwłaszcza serwis społecznościowy Facebook, w komunikacji samorządów województw z obywatelami, a także implikacji tego procesu dla lokalnej demokracji i obywatelskiego zaangażowania w debatę publiczną.

Praca składa się z trzech rozdziałów teoretycznych, które odnoszą się do wpływu przemian technicznych na media, społeczeństwo oraz politykę, zwłaszcza w jej komunikacyjnym wymiarze. Zawierają one ujęcia definicyjne kluczowych pojęć wykorzystywanych w pracy, takich jak nowe media, media społecznościowe, społeczeństwo informacyjne, społeczeństwo sieci, e-demokracja czy komunikowanie publiczno-polityczne. Ponadto przedstawiono w nich analizę relacji między techniką a społeczeństwem i polityką, a także wynikających z tego konsekwencji dla demokracji, sfery publicznej oraz obywatelskiego zaangażowania. W rozdziale trzecim przedstawiono również kwestie komunikowania publiczno-politycznego w nowych mediach, zwłaszcza w kontekście podmiotów samorządowych, oraz odwołano się do dotychczasowych badań w tym zakresie, co stanowi wstęp do prezentacji wyników analiz zrealizowanych w niniejszym projekcie badawczym. Wnioski wyciągnięte z analizy literatury przedmiotu stały się podstawą do stworzenia metodologicznej konstrukcji badania, która została szczegółowo przedstawiona w rozdziale czwartym. Zaprezentowana tam hipoteza badawcza, zakładająca, że media społecznościowe są powszechnie wykorzystywane przez samorządy województw, ale komunikacja realizowana za ich pośrednictwem opiera się raczej na jednostronnym przekazie treści i niewielkim zaangażowaniu samorządów w dyskusję z użytkownikami, została skonkretyzowana w postaci częściowych pytań, hipotez i wskaźników. Elementy te pogrupowano następnie w trzy główne obszary analizy, wynikające z kategorii pojęciowych właściwych dla koncepcji społeczeństwa sieci, a więc węzły, powiązania i przepływy. Kolejny rozdział stanowi prezentację wyników uzyskanych na podstawie badań w oparciu o wspomniane wcześniej kategorie analityczne z uwzględnieniem wniosków, które wypływają z przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu. Wyniki badań zostały następnie podsumowane w oparciu o przyjęty trójelementowy model podejścia do przedmiotu analizy, a więc aspekt instytucjonalny, obywatelski i systemowy. Kluczowym elementem w tym zakresie są rekomendacje, które sformułowano na podstawie przeprowadzonych badań. Ich głównym celem jest zmiękczenie dostrzeżonych negatywnych aspektów komunikowania publiczno-politycznego samorządów województw w mediach społecznościowych i wskazanie możliwości wykorzystania interakcyjnego potencjału tych mediów.

1.

Media w dobie rozwoju nowych technologii

1.1. Nowe media – ujęcia definicyjne

Próba naukowego uchwycenia procesów i zmian zachodzących w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ang. *information and communication technologies*³, ICT) doczekała się w języku nauki m.in. sformułowania *nowe media*. Termin ten, jak wiele pojęć w naukach społecznych, przysparza trudności definicyjnych. Badacze zwracają przede wszystkim uwagę, że przymiotnik *nowe* ma silne nacechowanie wartościujące związane z konotacją ze słowem *lepsze*. W tym znaczeniu pojęcie nowe media może sugerować ideologiczne nastawienie, będące wyrazem modernistycznej wiary w postęp społeczny, jaki zapewnia technika. Należy także zwrócić uwagę na szeroki zakres znaczeniowy tego pojęcia. Z jednej strony pozwala to badaczom uniknąć definiowania nowych środków komunikowania jedynie w odniesieniu do aspektów technicznych (jak w przypadku terminów *media elektroniczne* czy *media cyfrowe*) czy uwypuklania tylko jednego z ich atrybutów, jak ma to miejsce w przypadku sformułowania *media interaktywne*. Z drugiej strony pojemność znaczeniowa terminu nowe media sprawia, że bez odpowiedniej konceptualizacji zostaje on osadzony na poziomie zbytniej ogólności i abstrakcyjności⁴. Wątpliwości co do tego pojęcia wyrastają także z jego

³ Określenie „technologie informacyjno-komunikacyjne”, wyrażane w języku polskim skrótem TIK (choć częściej wykorzystywany jest pochodzący od anglojęzycznej formy tego pojęcia skrót ICT), pojawiło się w dyskursie naukowym w latach 80. XX wieku. Zostało ono zdefiniowane jako „wszelkiego rodzaju systemy elektroniczne służące nadawaniu komunikacji i pośredniczące w komunikowaniu się”. W 1997 r. pojęcie to upowszechnił Dennis Stevenson w raporcie pn. *Information and Communications Technology in UK Schools – Independent Inquiry*, przygotowanym dla rządu Wielkiej Brytanii, w którym zawarto rekomendacje dotyczące wykorzystania możliwości ICT w szkolnictwie. Zob. E. Kołodziejczyk, M. Roźniakowska-Kłosińska, *Technologie informacyjno-komunikacyjne a oczekiwania i umiejętności użytkowników bibliotek akademickich – na przykładzie Biblioteki Politechniki Łódzkiej*, [w:] *Biblioteki bez użytkowników...? Diagnoza problemu. V Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Supraśl, 14-16 września 2015*, red. H. Brzezińska-Stec, J. Żochowska, Białystok 2015, s. 243-256. W odniesieniu do technologii informacyjno-komunikacyjnych w niniejszej monografii konsekwentnie będzie stosowany skrót ICT.

⁴ *Ibidem*, s. 19.

The Communication in Public and Political Domain at Regional Level in the Context of the Network Society Concept

Summary

The emergence and development of the Internet and its applications – including social media – in the public and scientific discourse can be seen as a new opportunity to make them tools that strengthen democratic processes and political engagement of citizens. An egalitarian and interactive space based on free access to information and free expression of opinions was intended to alleviate the crisis of representative democracy by increasing the possibilities of obtaining and exchanging information between those in power and citizens, strengthening public debate, the formation of communities or the participation of citizens in making decisions of public importance. These expectations were confronted with the massive spread of disinformation and hate speech in social media, as well as the use of these media as another one-way communication channel by politicians and public institutions.

This publication is an attempt to answer the question related to the shape of public and political communication conducted with the use of social media at the regional self-government level.

The aim of the project is to answer the question of what model of public and political communication is implemented by regional self-governments in the social media environment, whether it creates a space for public debate that activates residents and what implications it may have for local democracy and citizens' participation in the public domain.

Keywords: new media, social networking services, regional self-government, network society, communication in public and political domain

Streszczenie

Wraz z powstaniem i rozwojem internetu oraz bazujących na nim aplikacji, w tym mediów społecznościowych, w dyskursie – tak publicznym, jak i naukowym – pojawiły się oczekiwania związane z szansą na uczynienie z nich narzędzi wzmacniających demokratyczne procesy i zaangażowanie polityczne obywateli. Egalitarna i interaktywna przestrzeń, charakteryzująca się wolnym dostępem do informacji i swobodnym wyrażaniu opinii, miała łagodzić kryzys demokracji przedstawicielskiej poprzez zwiększenie możliwości pozyskiwania oraz wymiany informacji pomiędzy sprawującymi władzę a obywatelami, wzmocnienie debaty publicznej, formowanie się wspólnot oraz udział obywateli w podejmowaniu decyzji o publicznym znaczeniu. Oczekiwania te zderzyły się z masowym rozprzestrzenianiem fałszywych treści i mowy nienawiści w mediach społecznościowych, a także z wykorzystywaniem tych mediów jako kanału głównie jednostronnego przekazu treści przez polityków i instytucje publiczne.

Niniejsza publikacja jest próbą odpowiedzi na pytanie o kształt komunikowania publiczno-politycznego prowadzonego z wykorzystaniem mediów społecznościowych na poziomie samorządowym, a konkretnie na poziomie samorządów województw.

Celem monografii jest próba odpowiedzi na pytanie, jaki model komunikowania publiczno-politycznego jest realizowany przez samorządy województw w środowisku mediów społecznościowych, czy tworzy on przestrzeń publicznej debaty aktywizującej mieszkańców oraz jakie może on stanowić implikacje dla lokalnej demokracji i partycypacji obywateli w życiu publicznym.

Słowa kluczowe: nowe media, serwisy społecznościowe, samorząd województwa, społeczeństwo sieci, komunikowanie publiczno-polityczne

Czy w przestrzeni mediów społecznościowych – zdominowanej przez dezinformację, hejt i autopromocję – jest jeszcze miejsce na autentyczny dialog między samorządami a obywatelami?

Książka podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, jak wygląda cyfrowa komunikacja polskich samorządów województw w mediach społecznościowych. Na podstawie badań ankietowych, wywiadów i analizy treści autorka przygląda się, czy serwisy te służą realnemu zaangażowaniu obywateli, czy tylko kreowaniu wizerunku władzy. Całość osadzona jest w koncepcji społeczeństwa sieci Manuela Castellsa.

Książka kierowana jest zwłaszcza do badaczy nauk politycznych i medioznawstwa, ale także do samorządowców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, lokalnych aktywistów i wszystkich, którym zależy na lepszym funkcjonowaniu demokracji na poziomie regionalnym i lokalnym.

To nie tylko publikacja naukowa, ale też praktyczny przewodnik dla tych, którzy chcą usprawnić komunikację na linii władza–obywatel — zwłaszcza na poziomie lokalnym i regionalnym.

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-305-8

